

M. Santaló

Records del Santaló polític

**XAVIER CASADEMUNT
I ARIMANY**

Al Sr. Miquel Santaló, cal estudiar-lo en tres fases; com a mestre, com a geògraf i com a polític.

Com a polític, certament cal cercar els orígens dins la tendència professional de la família. Fill d'una família rural, veritat que el seu pare era mestre, però mestre de certificat, pràcticament un bon mestre, però d'extracció pagesa. Malgrat això, els fills, en Pere, en Silvestre i en Miquel, surten amb el títol Superior de la Normal.

En Miquel, tot i que guarda les característiques del camp, és un gran pedagog, un excel·lent geògraf i un bon polític, que procurà servir, i no servir-se'n. La seva destresa del mestre en la conversa, en diàleg, en el Socratisme, preguntar, fer parlar, treure de dins allò que l'alumne, el deixeble, el ciutadà porta en el seu interior i no li surt, falta que l'ajudi, de dins cap enfora, perquè s'adoni del que vol i del que espera i el que voldria per al seu poble.

El "silló" de barber

Santaló portava tota una vida d'experiència, de justesa. Un dia, passant pel carrer Nou, davant d'una barberia, em va dir: "Veus aquest primer silló? doncs hi he treballat un any i mig", i jo li vaig contestar: "Jo també", estudiava i s'havia de guanyar la vida. Amb penes i tre-



Xavier Casademunt, Miquel Santaló i Álvarez, a Tolosa del Llenguadoc el 1948.



Una representació del magisteri gironí. Al centre de la fotografia, Miquel Santaló, Pere Blasi i Xavier Casademunt.

balls arribà a mestre. Després anà a l'Escola Superior i també sense gaire grandesa, però amb eficiència a la feina, tots aquests trasbalsos i temps de sacrificis contribueixen a formar un caràcter i a sumar-se a la massa dels deixats de la mà de Déu que arriben a triomfar, i si sobre això hi afegiu el bagatge adquirit en "La Institución Libre de Enseñanza" a Madrid, on professaven Cosío, de los Ríos i altres. Era un bon conjunt de circumstàncies per tal d'estructurar un esperit obert, amic dels humils i amb desig d'ajudar-los.

Aquest home senzill, modest, ple d'humilitat i d'amor al poble, va a parar a Anglès, on començà a aprofundir la seva afició a l'estudi de la terra. Estudia, s'esforça, va a l'Escola Superior, on fa un excel·lent paper, i l'any 1919 comença la seva actuació a Girona.

L'estudi de la terra

Junt amb la integració a la Normal, Santaló reprèn l'estudi de la terra, la seva terra, i és clar, necessita trepitjar-la, contemplar-la, parlar amb la gent i viure la seva vida.

Com fer-ho? Com organitzar-ho? Els mitjans de comunicació no són gaire adients, el temps és curt per fer-ho amb tren, el cotxe no és

encara prou corrent. La cosa és poder emprar una, dues o tres hores, segons el cas o l'interlocutor de cada poble; on es canvien impressions amb la gent sobre la manera de parlar, del seu viure, de les seves collites, dels contractes de conreu, dels propietaris, etc. i de seguida a una altra feina i a un altre poble, i tot passant es contemplaven els camps, els boscos, monticles, muntanyes, rius, rieres o el mar, i es prenen apunts, i així era com el nostre polític podia fer conjuminant totes dues feines.

Enginy, amistat i companyonia resolgueren el problema. El Sr. Santaló i el seu amic Roca, secretari de l'Ajuntament de Blanes, agafaven una moto i els diumenges o dies hàbils per a ells, emprenien el viatge i anaven, per exemple, cap a Medinyà, parada i fonda, a Cervià, de Cervià a Raset i de Raset a Sant Jordi Desvalls. Un cop de moto, que no té horari fix, una sortida, un viatge, uns apunts, unes notes, unes relacions, que un dia o altre faran el seu favor.

Un dia, un matí, una tarda el Sr. Silvestre, el Sr. Miquel Santaló, el Sr. Junquera i altres ens engrescàvem a anar al Congost per caminar, per passejar, per menjar quelcom. Allí trobem conversa. S'ha parlat del Ter, del muntanyam que l'en-

volta, de les pedres i dels llots que hi han deixat les aigües. I tot d'una la conversa deriva vers les últimes eleccions.

A Sant Hilari, vam començar parlant de les muralles i acabarem amb les particularitats de la vida de la Vila.

Campanyes electores

Sortíem de propaganda electoral amb paciència i bon geni, ens dirigíem a Setcases, que no estava com avui, ni de bon tros, sinó en mal estat, de manera que els pocs carrers costeruts, mal empedrats amb rierencs i estrets estaven curullts de bous, porcs, gallines i altre bestiar. Palla i defecció omplia els clots i s'havia de fer equilibris per sortir-ne ben parat. Bé, doncs, el Sr. Santaló, per deixar passar el primmirat Sr. Quintana s'arraconà i anà de peus a un clot, dels molts que hi havia, i entre els esquitxos i la porqueria que omplia el bassot el pobre Miquel quedà molt mal parat.

Un dels hàbits més freqüents del Sr. Santaló era l'arribar tard als mitings. Culpa seva? no. Costum? no. Era senzillament la dèria d'enraonar amb la gent. No sabia deixar-los amb la paraula a la boca i ens deia: "Vosaltres comenceu a parlar

i quan vosaltres haureu acabat, poc més o menys nosaltres ja hi serem". Però, nosaltres ja havíem acabat i fins i tot repreníem la paraula a fi de no molestar el públic i el Sr. Santaló encara estava parlant a fora amb algun pesat de qui no sabia deslligar-se. I això era freqüent, conegut i esperat.

Tenia bona memòria. Si havia vist o parlat amb algú generalment el recordava, però... érem a Ribes de Freser; feia estona que lluitava amb el pesat de torn, per anomenar-lo pel seu nom, i ni un indicatiu d'acabar, res. Per fi es decideix a tirar pel carrer del mig i li diu: "I bé, Pere, el vostre germà què fa?". I l'altre li diu que no té cap germà, que és de Barcelona i que no l'havia vist més que una vegada al Parlament. "Perdoneu us havia confós, hom veu tanta gent!". Reunits uns quants polítics de l'ambient gironí del partit (nosaltres continuàvem com a Partit Republicà Federal de les Comarques Gironines, adherit a ERC) per parlar de diversos afers al Berenador de la Barca, mentre esperàvem que fos enllestit el piscolabis tot a vora de Ter, el Sr. Santaló ens donà una conferència sobre l'aigua i la seva influència en la terra.

Baixàvem una nit de Ripoll, anàvem cap a Girona. En ser en vistes a Castellfollit, una guineu o guilla ens saltà des del marge al damunt del capó del cotxe, esglaià el xofer i per

poc no desplaçem el plàtan; sortosament no va ésser així.

A Sant Joan de les Abadesses portava una nota per un carter d'unes gestions que havia fet a Madrid; començà a treure papers de les butxaques amb tanta profusió que més que butxaques semblaven sarrons; per fi el paper va sortir d'una dita d'infern. Era admirable de veure com complia els encàrrecs que li feien. Una cosa que calia resoldre a Barcelona o tramitar a Madrid, s'ho apuntava en un sobre, un paper o una llibreta que fos net, i ho contestava de viva veu o per escrit.

Fins ara hem vist com el nostre home entretenia i mantenia les relacions polítiques amb els republicans de la província. Aquests estaven farts de forasters i Santaló era amable, senzill, de la terra, català; prou forasters, prou frases ampuloses, prou venir a emportar-se l'acta i cap a casa i fins a la propera elecció!

Santaló pren part en dues lluites i surt derrotat, però no es desanima, lluita i venc.

Diputat i alcalde

A la tercera va la vençuda. És el 1923 que surt nomenat diputat per

la Mancomunitat de Catalunya. Dura poc; un dels tants "pronunciamientos" que ha sofert Catalunya "manu militari". El capità general de Catalunya d'un cop de sabre acaba amb tots els principis de llibertat i implanta la Dictadura.

De moment queda tallada tota actitud política. Els diaris, prohibits; els Centres, tancats; els homes, vigilats, molts exiliats. Santaló va fent Geografia Científica i va a Suïssa pensionat per La Junta d'Ampliació de Estudios i cal anar esperant, tot fent visites geogràfiques.

Ve el govern Aznar, que fa ai-gües. Puja el Berenguer impotent, tant mort com la Dictadura, i porta a cap les eleccions segurament més netes d'Espanya.

És el moment en què aquells apunts, aquelles converses del Sr. Santaló comencen a donar profit i fins en el districte tercer de Girona, que sempre havia estat el baluard dels monàrquics, guanyen els d'ERC.

Santaló és nomenat alcalde i comença a parlar d'escoles a Girona i encara queden restes del govern republicà, el primer arranjament de l'Onyar, la barana de la Rambla de Verdaguer, prop del pont de Pedra, que ja comença a presentar símptomes d'enderroc.

La segona República

Ve la República Catalana, proclamada per Francesc Macià, que fet i fet queda en Generalitat. S'estructura a Núria l'Estatut de Catalunya.

El 28 de juny del 1931 es voten els parlamentaris a Madrid i amb tots els companys republicans, Salvador Albert i Pey, Manuel Carrasco i Formiguera, Miquel Santaló i Pavorell i Albert de Quintana i de León, surten elegits per gran majoria. D'aquesta fornada de diputats de tot Catalunya en sortiran els que aniran a Núria a fer la Llei del Parlament Català, l'Estatut; allí es discutirà i es lluitarà aferrissadament per arrencar una misèria i que dona ocasió que Santaló els pugui dir

Santaló es dirigeix als gironins amb motiu de la vinguda d'Azaña per celebrar la cessió dels baluards a la ciutat.



Partit Republicà Federal Nacionalista de les comarques gironines

(Adherit a «Esquerra Republicana de Catalunya»)

En motiu de l'homenatge al Diputat per aquesta circumscripció

Miquel Santaló

Gran acte d'afirmació republicana

en la PLAÇA DE BRAUS de Santa Eugènia, a dos
quarts de quatre del DIUMENGE 24 de Setembre.

Hi prendran part els següents oradors:

Joan Ballesta Molinas

President de la Federació, en representació de la Circumscripció de Girona

Humbert Torres

Diputat, en representació de la Circumscripció de Lleida

Buenaventura Gassol

Conseller de Cultura de la Generalitat en representació de Tarragona

Lluís Companys Jover

Diputat i Ex-Ministre del Govern de la República

Joan Casanovas Maristany

President de la Cambra Catalana

Carles Pi i Sunyer

Primer Conseller de la Generalitat de Catalunya

Miquel Santaló Parvorell

Ministre de Comunicacions del Govern de la República

Francesc Macià Llussà

President de la Generalitat de Catalunya

Hi haurà un servei de potents altaveus

6 1933 CHISTARRA

*El 24 de setembre
de 1933 Miquel
Santaló va ser
homenajat, amb
l'assistència de les
primeres autoritats
de la Catalunya
autònoma.*

"que tracta de legislar en el relatiu a l'Ensenyament de Catalunya i qui millor hi pot dir l'última paraula ha de ser precisament Catalunya, ja que a ella afecta exclusivament... quan hi ha bon sentiment, quan es vol actuar amb raó a la naturalesa del problema, el polític, el legislador, procura no obtenir una finalitat política, sinó una finalitat purament educativa".

Vénen les eleccions al Parlament Català i Santaló de ben segur que anava a treballar com per les seves: era a tot arreu, no fallava a cap míting, la seva influència era sentida a tot arreu. Triomf absolut de tots els candidats i tots de l'Esquerra Republicana (o sigui, del partit republicà adherit de Girona), són onze homes que van a fer realitat l'existència de Catalunya.

És el novembre del 1933 quan les urnes tornen a parlar a Girona. Amb el Sr. Santaló fan unió els partits republicà i socialista i deixen al marge el Bloc Obrer Camperol i els Radicals, i així s'aconsegueix batre la dreta i vèncer en un moment ben difícil.

Espanya passa un moment difícil que òbviament repercuteix a Catalunya. L'Esquerra està dividida, es necessita un home ponderat de poca significació en les penyes de

Barcelona per conseller delegat, i naturalment es pensa amb Santaló. I Santaló, que no és diputat del Parlament de Catalunya i que té prou feina a Madrid, es fa càrrec de la Conselleria. Ve un moment tràgic per a Catalunya: el Sr. Macià es posa malalt i malauradament mor. En Miquel Santaló està desfet, però aguanta serè i segueix el procés. El més admirable és el dia de la sessió necrològica; parla breument, diu justament el que ha de dir en nom del Govern i passa la paraula al vell amic i company de fatigues del Sr. Macià, Ventura Gassol i Rovira, que fa narració detallada de la vida del difunt i dels seus sacrificis per Catalunya.

Es perden per molt pocs vots les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 —47 vots— i per la bajanada d'Acció Catalana de no voler creure el Sr. Santaló. En canvi, no es perden les de febrer del 1936, pel seu significat i perquè es creuen les directives del Sr. Santaló.

Un home de la terra

Miquel Santaló i Pavorell és l'estampa, la imatge de la seva terra, la veritat, la sinceritat, la senzillesa. És republicà perquè la terra ho és, ha

estat i serà republicana (teníem un rei, però no era nostre, era d'Aragó) i era socialista, perquè tots els individualistes catalans tenen tendència a associar-se per qüestió de treball, de cultura, fins de veïnat, però no ho és en l'intrinsec. Potser tenia una semblança amb Josep Pallach, tant en el físic com en el moral?

En fi, de tot el que fins ara s'ha dit de Santaló, es pot fer un resum de les característiques polítiques d'aquest home que, durant vint anys, va viure i es va preocupar per la vida dels ciutadans de la demarcació de Girona en particular i de Catalunya en general.

Tanmateix, és possible que li duguem un record.

Xavier Casademunt va ser mestre, i diputat al Parlament de Catalunya durant la Segona República.